

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

**Факультет музичного мистецтва
Кафедра хорового диригування та академічного співу**

АКАДЕМІЧНИЙ СПІВ

Програма та навчально-методичні матеріали

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
освітньо-професійна програма «Академічний спів»
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Харків, 2025

УДК 784.011.4(073)

A38

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 4 від 29.10.2025 р.)

Рецензенти:

Лариса Давидович, старший старший викладач кафедри хорового диригування та академічного співу Харківської державної академії культури.

Олексій Коноров, доктор мистецтва, голова циклової комісії «Вокально-хорове мистецтво», викладач класу диригування та академічного сольного співу, завідувач навчально-методичного кабінету, Комунального закладу «Харківський музичний фаховий коледж імені Б. М. Лятошинського» Харківської Обласної Ради.

Укладачі:

Вікторія Гіголаєва-Юрченко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового диригування та академічного співу Харківської державної академії культури.

Олена Смирна, викладач кафедри хорового диригування та академічного співу Харківської державної академії культури.

A38

Академічний спів : прогр. та навч.-метод. матеріали [до курсу], галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво», освіт.-профес. програма «Академічний спів», перший (бакалавр.) рівень вищої освіти / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т музич. мистецтва, Каф. хорового диригування та академ. співу ; [уклад.: Вікторія Гіголаєва-Юрченко, Олена Смирна]. — Харків : ХДАК, 2025. — 27 с.

Зміст курсу зорієнтований на формування фахових вокально-виконавських компетентностей, розвиток технічної та художньо-інтерпретаційної майстерності майбутніх співаків, а також на виховання високої культури академічного звучання, сценічної виразності й самостійного творчого мислення.

Для викладачів, бакалаврів спеціальності 025 «Музичне мистецтво», ОП «Академічний спів», для слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 784.011.4:378](073)

© Харківська державна академія культури, 2025

© Гіголаєва-Юрченко В. О., 2025

© Смирна, О. Ю., 2025

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 7 (4/3) (2 рік); 6 (3/3) (3 рік); 7 (4/3) (4 рік).	Галузь знань: 02 Культура і мистецтво	Обов’язкова
Кількість розділів: 10 Кількість тем: 26	Спеціальність: 025 Музичне мистецтво Освітня програма: Академічний спів	Роки підготовки:
		2-й – 4-й
Загальна кількість годин: 210 год (2 рік); 180 год (3 рік); 210 год (4 рік).		Семестри: 3 – 8
Тижневих годин: аудиторних – 2; самостійної роботи – 3.	Перший рівень вищої освіти (бакалавр)	Індивідуальні практичні заняття
		88 год. (44/44) (2 рік)
		88 год. (44/44) (3 рік)
		88 год. (44/44) (4 рік)
		Самостійна робота
		122 год. (76/46) (2 рік) 92 год. (46/46) (3 рік) 122 год. (76/46) (4 рік)
		Вид контролю:
		Поточний контроль, екзамен (3–8 семестри)

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи 1/2.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Навчальний курс «Академічний спів» належить до циклу професійної та практичної підготовки майбутніх фахівців і є однією з базових складових освітнього процесу зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Дисципліна має ключове значення у формуванні професійних компетентностей вокаліста, забезпечуючи поступове засвоєння знань, умінь і навичок, необхідних для концертно-виконавської та педагогічної діяльності.

Період навчання за даною спеціальністю становить чотири роки, протягом яких здобувачі вищої освіти послідовно оволодівають вокально-технічними прийомами, художньо-образним мисленням і сценічною майстерністю. Підготовка бакалаврів спрямована на формування такого рівня вокальної майстерності, який дає змогу працювати у професійних музичних закладах філармонійно-театрального спрямування, а також здійснювати педагогічну діяльність у спеціалізованих школах, студіях та закладах вищої освіти.

Мета курсу – формування у здобувачів професійних навичок у сфері концертно-виконавської та педагогічної діяльності, а також підготовка до створення й реалізації власних художніх концепцій у вокально-виконавській практиці.

Основні завдання курсу полягають у вокально-технічній підготовці здобувачів-бакалаврів, зокрема:

- формування академічної манери голосоутворення;
- розвиток повного діапазону голосу виконавця (2,5–3 октави);
- збереження тембральної індивідуальності голосу та рівного звуковедення (вирівнювання регістрових переходів);
- дотримання орфоепічних норм (української та іноземних мов);
- формування чіткої й виразної дикції;
- розвиток артистизму, сценічної виразності та здатності до художнього втілення образу й творчого задуму композитора.

Передумови для вивчення дисципліни забезпечуються знаннями, набутими під час опанування курсів з історії та теорії вокального виконавства, вокальної методики, а також завдяки особистому виконавському досвіду у класі сольного співу.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна.

Загальні компетентності	ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння музично-професійної діяльності
	ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
	ЗК 4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми
	ЗК 6. Навички міжособистісної взаємодії
	ЗК 7. Здатність бути критичним і самокритичним
	ЗК 8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
	ЗК 12. Здатність працювати автономно
	ЗК 13. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість
	ЗК 14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій
	ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
	ЗК 19. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності
Спеціальні (фахові) компетентності	СК 1. Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності
	СК 2. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у вокально-виконавській діяльності
	СК 6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності
	СК 7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом, використовувати професійні знання у практичній діяльності

	СК 9. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу
	СК 11. Здатність оперувати професійною термінологією
	СК 17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності
	СК 18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці
	СК 19. Здатність інтегрувати професійні знання та навички академічного співу і використовувати їх у процесі концертно-виконавської діяльності та сценічної презентації вокальних творів
	СК 20. Здатність адаптувати академічне вокальне виконання до особливостей різних форм і жанрів академічної вокальної музики (опера, кантата, ораторія, романс, арія, аріозо тощо), демонструючи глибоке розуміння жанрово-стильової специфіки та історико-естетичного контексту
	СК 21. Здатність самостійно створювати концептуально й художньо виважену концертну програму академічного вокаліста з урахуванням жанру, драматургії, сценічного простору та вимог концертної практики класичної музики

3.

Заплановані результати навчання

Програмні результати навчання	ПРН 2. Володіти методами та навичками ансамблевого співу, репетиційної роботи та концертних виступів
	ПРН 3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності
	ПРН 5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію
	ПРН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій
	ПРН 10. Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом
	ПРН 11. Застосовувати теоретичні знання та навички в

	практичній діяльності
	ПРН 13. Вміти здійснювати педагогічну діяльність
	ПРН 19. Володіти знаннями, уміннями й навичками щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях, охорони праці та виробничої санітарії
	ПРН 20. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності
	ПРН 21. Володіти технікою академічного вокалу з урахуванням анатомо-фізіологічних особливостей голосового апарату, методик постановки голосу та правил звуковедення в класичній школі співу
	ПРН 22. Формувати індивідуальну творчу траєкторію, репертуарний стиль, педагогічні навички, бути відкритим до постійного професійного розвитку

4. Критерії оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для заліку)	Критерії оцінювання виконання
1	2	3	4
90-100	A	відмінно	Здобувач демонструє високий рівень володіння вокальною технікою, чистоту інтонації, стабільність дихання, розвинуту кантилену й художню виразність. Виявляє глибоке розуміння стилістичних особливостей виконуваних творів, самостійність у художній інтерпретації, сценічну культуру та вміння працювати з акомпаніатором.

82-89	B	добре	Здобувач упевнено володіє основами вокальної техніки, демонструє чисту інтонацію, рівне звучання, правильне дихання. Має сформовані навички стилістично точного виконання, уміє самостійно працювати над репертуаром, але окремі моменти інтерпретації або сценічної подачі потребують вдосконалення.
74-81	C		Здобувач має достатній рівень технічної підготовки, дотримується основних вокальних принципів, проте виявляє певні труднощі у володінні диханням, інтонаційною точністю або сценічною свободою. Інтерпретація в цілому вірна, але не завжди художньо цілісна.
64-73	D	задовільно	Здобувач володіє базовими навичками співу, проте допускає помітні неточності в інтонації, дикції або диханні. Технічна база та художня виразність потребують значного вдосконалення. Виконання частково відповідає вимогам програми.
			Здобувач володіє базовими навичками співу, проте допускає помітні неточності в інтонації, дикції або диханні. Технічна база та художня виразність потребують значного вдосконалення. Виконання частково відповідає вимогам програми.
60-63	E		Здобувач володіє базовими навичками співу, проте допускає помітні неточності в інтонації, дикції або диханні. Технічна база та художня виразність потребують значного вдосконалення. Виконання частково відповідає вимогам програми.
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач має початкові вокальні навички, але не володіє стабільною інтонацією, диханням чи сценічною поведінкою. Інтерпретація твору поверхова, виконання не відповідає

			вимогам навчальної програми.
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач не володіє базовими вокальними навичками. Виконання технічно і художньо не сформоване, відсутнє розуміння стилістики та смислового змісту твору. Не може продемонструвати основні принципи академічного співу.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	сем	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Курс II						
3 семестр						
Розділ 1. Удосконалення вокально-технічних та музично-мистецьких умінь						
Тема 1. Робота над: вирівнюванням звучання голосу на всьому діапазоні, розвиток чіткої дикції, виразністю слова, розвиток та зміцнення співочого дихання, та чистоти інтонації. З урахуванням індивідуальних особливостей розвитку здобувача здібностей, може починатися робота над рухливістю голосу у вправах над виявленням тембру.	40				14	26
Тема 2. Робота з вибору репертуару.	46				16	30
Тема 3. Підготовка до сценічного виконання творів.	34				14	20
Разом за розділ 1	120				44	76
4 семестр						
Розділ 2. Розширення спектру емоційного сприйняття						
Тема 4. Робота над рухливістю голосу у вправах над виявленням тембру. Процес роботи над музичним твором спрямований на розкриття художнього образу, розширення спектру емоційного сприйняття музики здобувачем, на формування його творчої волі.	50				25	25

Тема 5. Робота з вибору репертуару.	29				14	15
Тема 6. Підготовка до сценічного виконання творів..	11				5	6
Разом за розділ 2	90				44	46
Усього годин	210				88	122

Курс III						
5 семестр						
Розділ 3. Голосні у співі і якісні параметри вібрата						
Тема 7. Практичні навички «нейтралізації» голосних фонем у співі в процесі роботи над вправами і навчальним репертуаром.	20				10	10
Тема 8. Вібрата в співі та його якісні параметри у навчальній практиці»	18				9	9
Разом за розділ 3	38				19	19
Розділ 4. Значення імпедансу та високої позиції звучання						
Тема 9. «Імпедансування» голосу як практичний сенс формування високої позиції звучання голосу. Робота над творами і репертуаром	18				9	9
Тема 10. Формування опори звука, робота над вправами та репертуаром». Підготовка до здачі програми	18				9	9
Тема 11. Сценічне виконання програми.	16				7	9
Разом за розділ 4	52				25	27
6 семестр						
Розділ 5. Слуховий контроль у співі						
Тема 12. Розвиток вокально-слухових асоціацій в процесі роботи над співацькою технікою	13				6	7
Тема 13. Формування локалізованого сприйняття слухових уявлень в процесі роботи над вправами і творами.	22				11	11
Разом за розділ 5	35				17	18
Розділ 6. Практика подолання вад мовлення під час співу						
Тема 14. Органічні і функціональні недоліки співу та їх подолання в процесі роботи над вокальним репертуаром	24				12	12

Тема 15. Практика подолання вад мовлення і розвиток виразної дикції у співі.	21				10	11
Тема 16. Сценічна підготовка виконання програми.	10				5	5
Разом за розділ 6	55				27	28
Усього годин	180				88	92

Курс IV						
7 семестр						
Розділ 7. Особливості вокальної орфоєпії в процесі роботи над дикцією						
Тема 17. Нормативні правила вимови голосних і приголосних фонем в співацькій практиці	14				7	7
Тема 18. Вокальна артикуляція і дикційна виразність в співацькій діяльності в процесі роботи над рухливістю голосу в творах	19				9	10
Разом за розділ 7	33				16	17
Розділ 8. Засоби виразності і розвиток діапазону та динаміки голосу						
Тема 19. Кантілена як основа якості виконання, мірило співацької техніки і головний індикатор засобів виразності у творах	14				7	7
Тема 20. Практика використання різноманітних засобів виразності в творах.	23				11	12
Тема 21. Сценічна підготовка виконання програми.	20				10	10
Разом за розділ 8	57				28	29
8 семестр						
Розділ 9. Слухово-вокальні навички як база педагогічного процесу						
Тема 22. Педагогічний сенс вокальних навичок та їх значення в процесі відпрацювання технічних прийомів співу	21				6	15
Тема 23. Удосконалення техніки співу в процесі роботи над художньою виразністю виконання у творах .	23				8	15
Разом за розділ 9	44				14	30
Розділ 10. Самоконтроль в співі та самостійна робота з голосом						
Тема 24. Формування навичок самостійного керівництва вокальною технікою під час роботи над вокальним репертуаром	19				7	12

Тема 25. Художній образ, фразування, виразність, темпоритм, динаміка.	21				8	13
Тема 26. Сценічна підготовка виконання програми.	36				15	21
Разом за 8 семестр	76				30	46
Усього годин	210				88	122

6. Зміст та етапи роботи над вокальною майстерністю

Протягом другого, третього та четвертого років навчання продовжується системна робота над удосконаленням вокально-технічних і музично-мистецьких умінь, набутих на початковому етапі навчання. Основна увага приділяється:

- вирівнюванню звучання голосу на всьому діапазоні;
- розвитку чіткої дикції та виразності слова;
- формуванню і зміцненню співочого дихання;
- досягненню чистоти інтонації;
- розвитку рухливості голосу та тембрової гнучкості (з урахуванням індивідуальних особливостей здобувача).

Робота над музичним твором спрямована на розкриття художнього образу, розширення спектру емоційного сприйняття музики та формування творчої волі виконавця. Під час виконання вокальних творів із текстом необхідно досягати смислової єдності музики й поетичного слова, природності фразування та динамічної виразності.

При доборі індивідуального репертуару враховується теситурна зручність і поступовість навантаження, щоб уникати форсування звуку та емоційного перенапруження. Основна робота протягом навчальних років зосереджена на формуванні стійкого середнього регістру як опори для подальшого розвитку вокальної техніки.

Курс II 3 семестр

Розділ 1.

Удосконалення вокально-технічних та музично-мистецьких умінь

Тема 1. Удосконалення вокально-технічних та музично-мистецьких умінь

Вирівнювання звучання голосу на всьому діапазоні. Розвиток чіткої дикції, виразності слова та чистоти інтонації. Зміцнення співочого дихання й

формування стійкої опори звуку. Індивідуальна робота над тембром, початок розвитку рухливості голосу. Виконання спеціальних вправ для стабілізації звукового потоку.

Тема 2. Робота з вибору репертуару

Ознайомлення з камерно-вокальною літературою різних епох. Добір творів відповідно до голосового діапазону, технічних можливостей і художніх завдань. Аналітична робота над поетичним текстом, фразуванням і стилем. Формування індивідуальної навчальної програми виконавця.

Тема 3. Підготовка до сценічного виконання творів

Закріплення навичок сценічної поведінки та акторської уваги. Опрацювання художньо-образного змісту. Робота над сценічною свободою, комунікацією з публікою. Репетиційна підготовка до залікового виступу.

4 семестр

Розділ 2.

Розширення спектру емоційного сприйняття

Тема 4. Розширення спектру емоційного сприйняття

Робота над рухливістю голосу, формуванням тембрової гнучкості. Поглиблене опрацювання емоційно-образного змісту музики. Виховання художньої уяви, емоційного інтелекту виконавця. Формування творчої волі та сценічного самоконтролю.

Тема 5. Робота з вибору репертуару

Пошук творів, що відповідають характеру голосу. Засвоєння стилістичних відмінностей у творах різних композиторів. Поглиблення аналітичної роботи з художнім текстом.

Тема 6. Підготовка до сценічного виконання творів

Опрацювання виразності виконання, дикції, динаміки. Формування сценічної довіри до власних можливостей. Підготовка завершальної концертної програми.

Курс III 5 семестр

Розділ 3.

Голосні у співі і якісні параметри вібрато

Тема 7. Голосні у співі та їх нейтралізація

Практичне опрацювання нейтралізації голосних фонем у співі. Формування однорідності вокальної лінії незалежно від голосних. Розвиток стабільності тембру у всіх регістрах.

Тема 8. Вібрато у співі та його якісні параметри

Природне формування вібрато як ознаки вільного звучання. Вивчення впливу дихання та резонансної координації на якість вібрато. Усунення надмірних або нестійких коливань голосу.

Розділ 4.

Значення імпедансу та високої позиції звучання

Тема 9. Імпеданс і висока позиція звучання

Розуміння феномену імпедансу як балансу опору повітряного потоку. Формування високої позиції звучання, резонаторного контролю. Відпрацювання м'якого, сфокусованого звуку.

Тема 10. Формування опори звука

Розвиток стабільності повітряної опори у співі. Узгодження дихання, фонації та артикуляції. Практична робота над творами для закріплення техніки.

Тема 11. Сценічне виконання програми

Втілення технічних навичок у сценічному виступі. Робота над емоційним впливом, сценічною культурою. Аналіз і самооцінка виконання.

6 семестр

Розділ 5.

Слуховий контроль у співі

Тема 12. Слуховий контроль у співі

Розвиток вокально-слухових асоціацій. Вміння оцінювати звучання голосу у просторі. Формування навички внутрішнього слуху.

Тема 13. Локалізоване сприйняття слухових уявлень

Розвиток здатності співвідносити відчуття звуку з акустичними орієнтирами. Формування точності інтонації через слуховий контроль. Вправи на «внутрішнє слухання».

Розділ 6.

Практика подолання вад мовлення під час співу

Тема 14. Органічні і функціональні недоліки співу та їх подолання

Виявлення типових вад голосоутворення (форсування, затиски, гіпотонія). Відновлення природного звучання через фонопедичні вправи. Формування відчуття тілесного балансу у співі.

Тема 15. Подолання вад мовлення і розвиток дикції

Робота над чіткістю вимови, артикуляційною свободою. Формування дикційної виразності у вокальній мові. Зв'язок артикуляції та емоційного забарвлення звуку.

Тема 16. Сценічна підготовка виконання програми

Узагальнення технічних і художніх навичок у сценічному виконанні. Формування індивідуального стилю виконавця. Демонстрація творчої зрілості у заліковій програмі.

Курс IV

7 семестр

Розділ 7.

Особливості вокальної орфоєпії в процесі роботи над дикцією

Тема 17. Вокальна орфоєпія

Засвоєння нормативних правил вимови голосних і приголосних у співі. Формування навички артикуляційної точності. Вироблення єдності вимови у різних регістрах голосу.

Тема 18. Артикуляція і дикційна виразність

Розвиток рухливості мовного апарату. Вправи на пластичність язика, губ, щелепи. Досягнення логічної виразності у тексті вокального твору.

Розділ 8.

Засоби виразності і розвиток діапазону та динаміки голосу

Тема 19. Кантілена як основа вокальної техніки

Розвиток зв'язного, плавного голосоведіння. Підтримання єдиного тембрового тону. Формування емоційної насиченості фрази.

Тема 20. Засоби виразності у творах

Практика використання динаміки, агогіки, тембрових відтінків. Розвиток здатності до гнучкої інтерпретації. Поєднання технічної досконалості з емоційною глибиною.

Тема 21. Сценічна підготовка виконання програми

Робота над цілісністю художнього образу. Психологічна готовність до публічного виконання. Контроль над сценічною поведінкою та артистизмом.

8 семестр

Розділ 9.

Слухово-вокальні навички як база педагогічного процесу

Тема 22. Слухово-вокальні навички як база педагогічного процесу

Усвідомлення педагогічного значення вокальних навичок. Перенесення технічних прийомів у навчальний процес. Формування професійної рефлексії у майбутнього педагога.

Тема 23. Удосконалення техніки співу та художньої виразності

Поглиблення роботи над вокальним тоном, фразуванням, динамікою. Втілення художніх образів у складних творах. Розвиток індивідуального виконавського стилю.

Розділ 10.

Самоконтроль в співі та самостійна робота з голосом

Тема 24. Самоконтроль у співі та самостійна робота з голосом

Формування навички аналізу власного звучання. Використання індивідуальних методів саморегуляції голосу. Організація самостійної вокальної практики.

Тема 25. Художній образ, фразування, динаміка, темпоритм

Робота над драматургією твору. Формування логіки розвитку образу у виконанні. Узгодження темпу, динаміки та інтонаційної виразності.

Тема 26. Сценічна підготовка виконання програми

Завершальний етап професійного становлення виконавця. Репетиційна підготовка до державного іспиту. Демонстрація зрілості техніки, виразності та сценічної свободи.

Репертуарна спрямованість

II курс – 1–4 нескладні вокалізи; 4–6 нескладних вокальних творів: старовинна арія, арія українських або західноєвропейських композиторів, нескладний романс (українських чи зарубіжних авторів), народна або класична пісня.

III курс – вокалізи середнього рівня складності; твори старовинної музики, арії з опер чи кантат, українські та зарубіжні романси, художні обробки народних пісень; особлива увага приділяється розвитку стилістичної виразності.

IV курс – старовинні арії, арії за вибором, романси західноєвропейських композиторів, українські солоспіви, народні чи класичні пісні (у тому числі а сарпелла). Репертуар спрямований на демонстрацію художньої самостійності, сценічної зрілості та сформованої вокальної техніки.

7. Методичні рекомендації до самостійної роботи

Самостійна робота здобувача є регулярною та систематичною складовою освітнього процесу і визначається відповідно до індивідуальних вокально-методичних рекомендацій викладача у класі сольного співу. Її річний обсяг становить 92–122 години залежно від курсу навчання. Основний зміст самостійної роботи охоплює опрацювання та вивчення нотного матеріалу згідно з репертуарним списком, самостійну роботу з голосом, виконання вправ для розвитку вокально-технічних навичок і самоконтроль у процесі співу.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Академічний спів» є важливою складовою системи професійної підготовки майбутніх вокалістів і спрямована на поглиблення та закріплення знань, умінь і навичок, здобутих під час індивідуальних занять. Вона відіграє провідну роль у формуванні творчої самостійності, виконавської відповідальності та художньо-аналітичного мислення здобувача.

Самостійна діяльність вокаліста має на меті забезпечити безперервний процес професійного становлення, розвиток навичок самоспостереження, критичного аналізу власного виконання, а також сприяти формуванню індивідуального вокального стилю та сценічної культури.

Метою самостійної роботи є вдосконалення технічних і художньо-інтерпретаційних умінь, формування усвідомленого підходу до процесу вокальної діяльності, розвиток здатності до самостійного аналізу музичного твору та його художнього змісту. Здобувач повинен навчитися не лише правильно користуватися своїм голосовим апаратом, а й розуміти закономірності вокального мистецтва, усвідомлювати зв'язок між технікою, стилем і змістом твору.

Основними завданнями самостійної роботи є:

- ✓ систематичне вдосконалення техніки звукоутворення, дихання, інтонаційної точності й дикції;
- ✓ розвиток музичного слуху, пам'яті та уваги;
- ✓ виховання художнього смаку, сценічного мислення та здатності до виразного втілення художнього образу.

Зміст самостійної роботи охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів: технічну підготовку, роботу над вокальним репертуаром, аналітичну діяльність, слухову практику, теоретичне опрацювання матеріалу та самооцінку виконавської діяльності.

На технічному рівні здобувач повинен щоденно виконувати комплекс вокальних і дихальних вправ, спрямованих на розвиток дихальної опори,

рівності звучання на всьому діапазоні, формування правильної артикуляції, резонаторного балансу та чистоти інтонації.

Систематична робота над технікою сприяє усвідомленню фізіологічних закономірностей голосоутворення, формуванню навичок природного та вільного співу. Вправи слід виконувати щоденно, дотримуючись принципів поступовості, дозованого навантаження та збереження голосового апарату.

Наступним етапом є робота над вокальними творами, яка передбачає глибоке аналітичне осмислення музичного тексту. Здобувач повинен розібрати літературну основу, вивчити переклад, визначити основну ідею та художній зміст твору, проаналізувати форму, гармонію, ритміку, динаміку, стильові ознаки.

Опрацювання вокального репертуару є центральною складовою самостійної роботи та здійснюється поетапно: аналітичний етап (змістовний розбір тексту і музики), технічний етап (відпрацювання інтонацій, ритмічних і артикуляційних труднощів) і художньо-інтерпретаційний етап (створення сценічного образу, робота над емоційною виразністю та артистизмом).

Кожен здобувач повинен систематично працювати над музичним матеріалом, рекомендованим викладачем, згідно з репертуарним планом кожного семестру.

Важливо, щоб студент розвивав уміння узгоджувати технічні засоби з художніми завданнями, тобто вмів «мислити голосом» і втілювати художній задум через звук.

Рекомендується починати роботу з:

- ✓ *ознайомлення з текстом і змістом твору* – вивчення літературної основи, перекладу тексту іноземною мовою, виявлення художніх образів і настроїв;
- ✓ *аналізу музичної структури* – визначення тональності, темпу, метру, фразування, ритмічних і гармонічних особливостей;
- ✓ *розбору вокальної партії* – повільне, свідоме програвання складних інтонацій, точна артикуляція слів, робота над логікою мелодичного розвитку.

Під час вивчення твору необхідно звертати увагу на єдність слова і музики, відповідність вокального дихання художньому змісту фрази, точність інтонації та природність звуковедення.

Доцільно поєднувати самостійну роботу над нотним матеріалом з прослуховуванням професійних записів (історичних і сучасних), щоб виробити почуття стилю та інтонаційної культури.

Самостійна вокальна практика є базовою умовою професійного становлення співака. Здобувач повинен приділяти щоденну увагу розвитку

свого голосового апарату, дотримуючись принципів поступовості, послідовності та дозованого навантаження.

Основні методичні орієнтири:

- ✓ щоденні заняття мають тривати не менше 30–45 хвилин, поділяючись на кілька етапів – розспівування, технічні вправи, робота над творами;
- ✓ розпочинати роботу необхідно з *дихальних вправ* (на розвиток опори, контрольованого видиху, координації дихання і фонації);
- ✓ особливу увагу слід приділяти *артикуляційним вправам* – роботі губ, язика, щелепи, м'якого піднебіння, які забезпечують чіткість дикції й резонансність звуку;
- ✓ поступово переходити до *вокалізів і технічних етюдів*, спрямованих на вирівнювання регістрів, формування кантилени, розвиток рухливості, інтонаційної точності та тембрової стійкості.

У процесі самостійної роботи здобувач повинен уважно прислухатися до свого звуку, фіксувати відчуття комфорту або напруги, контролювати положення тіла, роботу м'язів дихання, гортані й артикуляційного апарату.

Важливо дотримуватися голосової гігієни: уникати крику, тривалого мовлення, переохолодження, різких контрастів температури, надмірного вокального навантаження.

Вправи, які виконуються під час самостійних занять, повинні бути підібрані з урахуванням індивідуальних особливостей голосу здобувача (тип, діапазон, тембр, стадія розвитку голосу).

Рекомендується використовувати такі групи вправ:

- ✓ *на дихання*: вправи з фіксацією дихальної опори, контроль видиху на свистячих і шиплячих звуках, чергування коротких і довгих видихів;
- ✓ *на інтонацію*: спів гами, арпеджіо, інтервалів, акордових послідовностей у повільному темпі;
- ✓ *на артикуляцію*: вправи на сполучення голосних і приголосних у різних комбінаціях;
- ✓ *на кантилену*: спів довгих легатних фраз на одній голосній із поступовим збільшенням довжини дихання;
- ✓ *на рухливість і легкість голосу*: короткі пасажі, гами, трелі, фіоритури з поступовим прискоренням;
- ✓ *на динамічний контроль*: вправи з поступовими переходами від *piano* до *forte* (*crescendo, diminuendo*), формування відчуття «опори звуку».

Виконання цих вправ допомагає сформувати стійкий контроль над звукоутворенням, забезпечує чистоту інтонації, стабільність регістрів, динамічну гнучкість і свободу тембрового звучання.

Уміння самотійно аналізувати власне виконання – одна з найважливіших професійних компетентностей співака. Самоконтроль полягає у постійному спостереженні за якістю звуку, точністю інтонації, чистотою дикції, рівновагою дихання, природністю артикуляції, сценічною поведінкою та емоційною достовірністю виконання.

Для розвитку здатності до самоконтролю рекомендується:

- ✓ *вести вокальний щоденник*, у якому фіксуються тривалість занять, перелік опрацьованих вправ і творів, труднощі, зауваження викладача та власні висновки;
- ✓ *здійснювати аудіо- або відеозапис* виконання, порівнюючи звучання з попередніми спробами для оцінки динаміки розвитку;
- ✓ *проводити рефлексивний аналіз*: після кожного заняття коротко описувати, що вдалося, які моменти викликали труднощі, які вправи дали найкращий результат;
- ✓ *систематично перевіряти чистоту інтонації* за допомогою інструмента (фортепіано, тюнінг-аплікацій тощо);
- ✓ *формувати внутрішній слух і відчуття опори*, що дозволяють контролювати якість звуку без зовнішніх засобів.
- ✓ Самоконтроль допомагає уникати технічних помилок, запобігає розвитку шкідливих вокальних звичок і сприяє більш усвідомленому ставленню до власного голосу як до інструмента, що потребує постійного догляду та вдосконалення.

Практичні поради

- ✓ Працюйте регулярно, уникаючи перевтоми голосових зв'язок.
- ✓ Розпочинайте спів лише після короткої фізичної та дихальної розминки.
- ✓ Не намагайтеся форсувати звук – пріоритетом має бути природність і зручність.
- ✓ Записуйте свої заняття та слухайте їх неупереджено.
- ✓ Чергуйте вокальні вправи з відпочинком, не допускайте перенапруження.
- ✓ Дбайте про психологічний комфорт: спів у стані емоційного напруження негативно впливає на якість звукоутворення.
- ✓ Створіть власний «вокальний простір» – місце для занять із доброю акустикою, де ви можете вільно працювати з голосом.

Таким чином, самотійна робота у курсі «Академічний спів» – це цілеспрямований процес системного розвитку технічних і художніх навичок, що поєднує практику, аналіз, слухове спостереження та саморефлексію. Її ефективність визначається регулярністю, свідомим підходом і вмінням

здобувача працювати з власним голосом як з унікальним інструментом, здатним до безмежного професійного зростання.

8. Форми та методи контролю

Поточний контроль і оцінювання здійснюються викладачем безпосередньо під час індивідуальних занять різних типів. Періодичний і семестровий контроль (академічні концерти, іспити) проводяться для визначення рівня засвоєння навчальної програми, успішності професійного розвитку здобувачів вищої освіти та їхньої виконавської майстерності на кожному етапі навчання.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль та самостійна робота						Екзамен	сума
3 семестр			4 семестр				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
10	10	10	10	10	10		
5 семестр			6 семестр			50	100
T7	T8	T9	T12	T13	T14		
5	5	5	5	5	5		
T10	T11		T15	T16			
5	5		5	5			
7 семестр			8 семестр			50	100
T17	T18	T19	T22	T23	T24		
5	5	5	5	5	5		
T20	T21		T25	T26			
5	5		5	5			

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11.Методичне забезпечення

Пакет навчально-методичного забезпечення:

1. Робочі програми навчальної дисципліни.
2. Вокально-методичні матеріали
3. Нотні матеріали

12.Репертуарні списки

Вокалізи

1. Вілінська І. Вокалізи для низького голосу. – К. 1962.
2. Вілінська І. Вокалізи для високого голосу. – К.: Мистецтво, 1969.
3. Вілінська І. Вокалізи для середнього голосу. – К.: Музична Україна, 1989.
4. Вілінська І. Вокалізи для співака-початківця. – К. 1971.
5. Воронім О., Вороніна Р. 30 вокалізів на основі народних пісень. – К.: Музична Україна, 1991.
6. Г. Панофка. Вокалізи Op.85.

Арії для сопрано

1. Гендель Г.-Ф. «Dignare», «Laschiachiopianga».
2. Глюк К.-В. «Omiodolce».
3. Джордано І. «Caromioben».
4. Каччіні Д. «Amarilis».
5. Перголезі Д.-Б. «Se tu m`ami».
6. Моцарт В.-А. Арія Барбаріни з опери «Весілля Фігаро», Арія Керубіно з опери «Весілля Фігаро», Арія Сюзанни з опери «Весілля Фігаро».
7. Бортнянський Д. Арія Ельвіри з опери «Сокіл» («В моєму серці...»)
8. Лисенко М. Пісня Наталки з опери «Наталка-Полтавка» («Віють вітри...»)
9. Лисенко М. Арія Венери з опери «Енеїда»
10. Вериківський М. Арія Панночки з опери «Вій» («Ой чи давно те було...»)
11. Аркас М. Арія Катерини з опери Катерина 15.Данькевич К. Арія Галі з опери «Назар Стодоля»

Арії для меццо-сопрано

1. Глюк К. -В. Арія Орфея з опери «Орфей і Еврідіка».
2. Гендель Г.-Ф. «O Spictato», «Lascia chio pianga».
3. Гуно Ш. Романс Зібеля з опери «Фауст».

4. Моцарт В.-А. Арія Керубіно з опери «Весілля Фігаро».
5. Лисенко М. Арія Насті з опери «Тарас Бульба»
6. Гулак-Артемівський С. Романс Оксани з опери «Запорожець за Дунаєм»
7. Данькевич К. Арія Варвари з опери «Богдан Хмельницький»
8. Вериківський М. Арія Насті з опери Наймичка» («Ой виростеш, сину...»)

Арії для тенора

1. Гендель Г.-Ф. Арія Фариса «Amen, Alleluja».
2. Джордано У. «Caro mio ben».
3. Лисенко М. Пісня Петра з опери «Наталка–Полтавка» («Сонце низенько...»)
4. Бортнянський Д. Арія Федеріго з опери «Сокіл» («Прощай, прощай...»)
5. Гулак-Артемівський С. Молитва Андрія з опери «Запорожець за Дунаєм» («Владико неба і землі...»)
6. Аркас М. Речитатив і арія Андрія з опери «Катерина»
7. Данькевич К. Арія Назара з опери «Назар Стодоля»
8. Мейтус Ю. Арія Миколи з опери «Украдене щастя»
9. Данькевич К. Речитатив і арія Богуна з опери «Богдан Хмельницький»

Арії для баритона, баса

1. Вагнер Р. Пісня Вольфрама з опери «Тангейзер» («Взор мой смутен»).
2. Гендель Г.-Ф. Арія Ксеркса з опери «Ксеркс».
3. Доніцетті Г. Каватина Альфонсо з III-ї дії опери «Фаворитка».
4. Моцарт В.-А. Арія Фігаро з опери «Весілля Фігаро» («Мальчик резвый...»).
5. Лисенко М. Три пісні Миколи з опери «Наталка Полтавка», Пісня Виборного з опери «Наталка Полтавка», Пісня Писаря з опери «Утоплена».
6. Гулак-Артемівський С. Каватина Султана з опери «Запорожець за Дунаєм», Пісня Карася з опери «Запорожець за Дунаєм».
7. Бортнянський Д. Арія Педрільо з опери «Сокіл» («В дорогу поспішаймо...»)
8. Гулак-Артемівський С. Каватина Султана з опери «Запорожець за Дунаєм»
9. Лисенко М. Речитатив та арія Остапа з опери «Тарас Бульба» («Хто вбив його...»)
10. Мейтус Ю. Аріозо Михайла Гурмана з опери «Украдене щастя» («Я

чесний був...»)

11. Кирейко В. Арія Перелесника з опери «Лісова пісня»
12. Данькевич К. Монолог Богдана з опери «Богдан Хмельницький» («Небо беззор'яне...»), Балада Гната з опери «Назар Стодоля» («Наш отаман Гамалія...»)
13. Вахнянин А. Балада Максима з опери «Купало» («В Криму жив-був один паша...»)
14. Лисенко М. Пісня Тараса з опери «Тарас Бульба» («Гей літа орел...»)
15. Бортнянський Д. Пісенька Герцога з опери «Сокіл»
16. Гулак-Артемівський С. Каватина Карася з опери «Запорожець за Дунаєм»
17. Данькевич К. Оповідання Кривоноса з опери «Богдан Хмельницький» («Тяжко, друзі...»), Речитатив та арія Кривоноса «Не розповів нічого...»
18. Скорик М. Казка Мойсея з опери «Мойсей» («Як зішлись колись дерева...»)
19. Майборода Г. Монолог діда Івана з опери «Тарас Шевченко» («Ой нема на нашій Україні...»)

Класичні романси

1. «Солов'їний романс». А. Кос-Анатольський
2. «Ти як квітка», «Не співайте мені». С. Людкевич
3. «Молитва за Україну». М. Лисенко
4. «Вечірня пісня». К. Стеценко
5. «Запливай же, роженько весела». О. Андрієвська
6. «В лісу». Муз. З. Гріга. Сл. Г. Андерсена
7. «Стара мати». Муз. З. Гріга. Сл. Н. Слонова
8. «Дві троянди». Муз. С. Покрасса. Сл. А. Д'Актиля
9. «Зоре моя вечірняя». Муз. Я. Степового. Сл. Т. Шевченка
10. «Нічого, нічого» сл. народні. Муз. М. Лисенка
11. «Сердце поэта». Муз. Э. Гріга. Сл. Андерсена

Обробки українських народних пісень

1. «Стоїть гора високая», обр. Ф. Надененко.
2. «Ой я знаю, що гріх маю», обр. Д. Задора.
3. «Чотири воли пасу я», обр. Войта.
4. «Ти до мене не ходи», обр. М. Шульмана.
5. «Спать мені не хочеться», обр. Кауфмана.

6. «Ой не світи, місяченьку», обр. М. Лисенка.
7. «Ой підю я до млина», обр. Б. Лятошинського.
8. «Чи я в лузі не калина», обр. О. Сандлера.
9. «Лугом іду, коня веду», обр. М. Лисенка.
10. «В кінці греблі», обр. П. Бойченка.
11. «Чом, чом не прийшов», обр. О. Чишка.
12. «Дощик», обр. М. Лисенка.
13. «Чи ти милий», обр. М. Лисенка.
14. «Нащо мені чорні брови», обр. Кауфмана.
15. «Така її доля», обр. Н. Ржецької.
16. «Ой ти дівчино», обр. А. Коціпінського.
17. «Де ти, доню, барилася», обр. М. Лисенка.
18. «В кінці греблі шумлять верби», обр. М. Лисенка.
19. «Ой у полі садок», обр. О. Нижанківського.
20. «Ой під гаєм зелененьким», обр. Д. Січинського.
21. «Чи я в лузі», обр. Д. Січинського.
22. «Ой ти місяцю-зоре», обр. Д. Січинського.
23. «Через сад виноград», обр. М. Скорика.
24. «Тихо Дунай воду несе», обр. М. Скорика.

13.Рекомендована література

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу : навч. посіб. для здобувачів вищих музичних навчальних закладів. Київ: Українська ідея, 2000. 68 с.
2. Базиликот Б. О. Орфоепія в співі : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 126 с.
3. Бандрівська О. К. Науково-методичні праці (статті, рецензії). Львів: ЛДМА, 2002. 148 с.
4. Вишневська С. В. Основні принципи формування навичок вокально-ансамблевого виконавства : метод. рек. до дисципліни «Вокальний ансамбль» для здобувачів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ : ІПІ-арт, 2014. 54 с.
5. Вишневська С. В. Основні дикційно-артикуляційні проблеми у вокальному виконавстві : метод. рек. до дисципліни «Сольний спів» для здобувачів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Коломия : Вік, 2015. 36 с.

6. Вишневська С. В. Формування вокально-виконавського стилю різнофахових спеціалістів : метод. рек. по постановці голосу для здобувачів I–V курсів музичного факультету. Івано-Франківськ : Плай, Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, 2012. 55 с.
7. Вілінська І. Н. Вокалізи для середнього голосу з фортепіано. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1961. 75 с.
8. Воронін О. 30 вокалізів на основі народних пісень. Київ: Музична Україна, 1991.
9. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва. Київ: НМАУ, 1997. 320 с.
10. Голос людини і вокальна робота з ним : навчальне видання / Стасько Г., Шуляр О. та ін. Івано-Франківськ, 2010. 336 с.
11. Голубєв П. В. Поради молодим педагогам-вокалістам. Київ : Музична Україна, 1983. 62 с.
12. Євтушенко Д. Г. Роздуми про голос: нотатки педагога-вокаліста. Київ : Музична Україна, 1979. 91 с.
13. Євтушенко Д. Г., Михайлов-Сидоров М. І. Питання вокальної педагогіки. Київ : Мистецтво, 1963. 339 с.
14. Єгоричева М. І. Вправи для розвитку вокальної техніки : навч. посібник. Київ : Музична Україна, 1977. 112 с.
15. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. Київ: Музична Україна, 1985.
16. Стасько Г. Психотехніка співу у вокальній педагогіці. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2011. 174 с.
17. Шабутін С., Хміль С., Шабутіна І. Зцілення музикою. Афіни–Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. 192 с.
18. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва : монографія. Ч. І. Івано-Франківськ : Плай, ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. 352 с.
19. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва : монографія. Ч. II. Івано-Франківськ : Плай, ПНУ ім. В. Стефаника, 2010. 360 с.
20. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу : навч.-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 159 с.

Навчальне електронне видання

АКАДЕМІЧНИЙ СПІВ

Програма та навчально-методичні матеріали

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
освітньо-професійна програма «Академічний спів»
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Укладачі:

Вікторія Гіголаєва-Юрченко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового диригування та академічного співу Харківської державної академії культури.

Олена Смирна, викладач кафедри хорового диригування та академічного співу Харківської державної академії культури.

Комп'ютерний набір та верстка

В. О. Гіголаєва-Юрченко

Видається в авторській редакції

Адреса видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057)731-13-85. e-mail: nmr-academy@xdak.ukr.education